

Analiza semantyczno-składniowa konstrukcji w ujęciu Adele Goldberg

Semantisch-syntaktische Analyse von Konstruktionen nach dem Ansatz von Adele Goldberg

In diesem Beitrag wurden Präpositionalkonstruktionen einer Analyse unterzogen. Die semantisch-syntaktische Untersuchung wurde nach einem in der Sprachforschung neuen Analyseansatz – Konstruktionsgrammatik von Adele Goldberg – durchgeführt. Auf die Bestimmung des Konstruktionsbegriffs und der Wesenszüge einer Konstruktion folgt eine Darstellung von theoretischen Grundannahmen dieser Grammatiktheorie. Die semantische Analyse einer Konstruktion basiert auf der kontextuellen Bedeutung, die auf sich wiederholende Ereignisse der Sprachverwendung und daraufhin auf die Frame-Konstruktion (d. h. auf die Struktur des Prädikates und seiner Argumente) bezogen wird. Vor diesem Hintergrund lässt die Analyse von Präpositionalkonstruktionen einen viel breiteren Umfang von Konstruktionen aufzeigen, als man eingangs dachte und eine neue, stark vertretene Gruppe von Phraseologismen, die bisher sogar bei der Analyse von einer bestimmten Präposition (hier: Präposition *in*) in einem Wörterbuch, sowie in den Fallstudien zu Präpositionen nicht berücksichtigt wurde.

Schlüsselwörter: Konstruktionsgrammatik, Präpositionalkonstruktionen, Phraseologismen, Phrasem, induktive Sprachtheorie, Bedeutung als Wortverwendung im Kontext

A Semantico-Syntactic Analysis of Constructions: Adele Goldberg's Constructionist Approach

The author analyses prepositional constructions along the lines of Goldberg's cognitive construction grammar. The paper starts with a discussion of Goldberg's definition of a construction and the main theoretical assumptions of her approach. The semantic analysis of a construction is based on its contextual meaning as related to the speech event and then subsequently related to its conceptual frame, that is, its predicate-argument structure. Such an analysis of prepositional constructions allows a much wider scope of a construction than has been so far considered. It also allows the analyst to identify an abundance of a series of phrasemes which have not been accounted for even when analysing a single particular preposition (the Polish preposition 'w': 'in') in dictionaries or the studies of prepositions.

Keywords: construction of grammar, prepositional constructions, phrasemes, inductive theory of language, meaning as a way of using words in context

Author: Iwona Nowakowska-Kempna, Jan Długosz University in Częstochowa, al. Armii Krajowej 36a, 42-200 Częstochowa, Poland, e-mail: i.nowakowska-kempna@ajd.czyst.pl

Received: 6.7.2019

Accepted: 30.8.2019

Kiedy pytamy, co osoba (użytkownik języka / nadawca komunikatu) musi wiedzieć o języku (mieć zakodowane w strukturze pamięci i przywoływane bez wysiłku kognitywnego), Martin Hilpert odpowiada: „Nadawca musi: 1) znać słowa, 2) wiedzieć,

jak łączyć słowa w frazy i zdania, 3) wiedzieć, jak umieszczać właściwe zakończenie po słowach, 4) być w stanie zrozumieć nowo usłyszane słowa, 5) wiedzieć, że czasami jest inaczej, niż to, co zostało powiedziane, 6) wiedzieć, że język jest różny w różnych kontekstach, 7) znać wyrażenia idiomatyczne” (Hilpert 2014: 1).

W tekście artykułu istotną rolę odgrywała będzie dyskusja nad sposobami łączenia słów w frazy i zdania (konstrukcje), zgodnie z ich semantycznym i formalnym wymiarem oraz ustalenie idiomatycznego charakteru. Ważna tutaj jest znajomość wzorców syntaktycznych odnoszących się do zasad fleksji wyrazów oraz ich odpowiedniego doboru i kształtu w zdaniu. Tym samym nadawca musi znać konstrukcje. Znajomość zasad konstruowania wypowiedzi jest znajomością konstrukcji (Goldberg 2006, Hilpert 2014).

W niniejszej pracy zostaną przybliżone konstrukcje i ich status semantyczno-składniowy (na przykładzie fraz przyimkowych w odniesieniu do zdania). Gramatyka konstrukcji stanowi nowy typ analizy lingwistycznej, wyrosły na gruncie językoznawstwa kognitywnego. Jest to gramatyka kontekstowa o indukcyjnym toku postępowania badawczego. Wiedza o konstrukcjach obejmuje jednostki symboliczne o różnym stopniu złożoności: prefiksy i lub sufiksy oraz ich połączenia morfologiczne, wyrazy, idiomy, frazeologizmy i frazemy, wzorce składniowe itp. W niniejszym artykule przedmiotem analizy będą frazemy przyimkowe w ujęciu gramatyki konstrukcji (Chlebda 1991, 1993, 2003). Towarzyszy temu założenie, iż **słowo występuje w określonej formie w tym, co nazywamy konstrukcją** i wnosi doń znaczenie, a jego powiązanie z gramatyką i wzorcem składniowym przynosi w istocie idiom funkcjonalny i/lub semantyczny, a tym samym wnosi także nowy aspekt formalny (Hilpert 2014: 1–15). Jak przyjmuje Goldberg w praktyce językowej i teorii, mamy do czynienia ze znaczną idiomatycznością języka, co ujawniają konstrukcje np. *zaledwie 5°*, *w zimie*, *znany od dawna*, *na co dzień*, *przy stopach procentowych sięgających 100%*, *Jan jest wyższy od Piotra*, ponieważ forma i znaczenie wyrażen nie są do końca przewidywalne, na podstawie podstawowego znaczenia wyrazów (utrwalonego w słowniku) i lub zasad składni obsługiwanych przez gramatykę (Goldberg 1995, 2006, 2019). Wyrażenia typu *zaledwie 5°*, *w zimie*, *znany od dawna* oznaczają się prymarnością tj. utrwalona forma jest prymarna i trzeba się jej wyuczyć, ucząc się języka jak(o) idiomu na samym początku jego przyswajania. Adele Goldberg (1995: 4, 2006) definiuje konstrukcję, pisząc: „C jest KONSTRUKCJĄ wtedy i tylko wtedy, gdy C jest połączeniem formy i znaczenia <F1 S1> takim, że pewnego aspektu F bądź pewnego aspektu S nie da się przewidzieć z części składowych C bądź z innych ustalonych wcześniej konstrukcji”. Głównym założeniem pracy Goldberg jest to, że „angielskie zdania bazowe (elementarne) są przykładami układu: konstrukcja–forma–znaczenie, przypadków, które istnieją niezależnie od konkretnych czasowników. Oznacza to, że argumentuje się zatem, że same konstrukcje mają znaczenie, niezależnie od słów w zdaniu” (Goldberg 1995: 4–6, tłum. I. N-K). Goldberg przypisuje konstrukcjom następujące cechy:

1. C jest nieprzewidywalne co do znaczenia i sensu wyrażen wchodzących w jego skład, w tym sensie, że C wnosi pewną nadwyżkę semantyczną i/lub formalną bądź też ma charakter prymarny i nie można jej wywieść z innych, ustalonych wcześniej konstrukcji np. *w maju, wczoraj, dzisiaj, w tym tygodniu*.

2. C jest utrwalone w języku, czyli powtarzalne np. *Jan nie potrafi mówić po włosku, a co dopiero wygłosić prelekcję w tym języku*.

Jan nie może biegać, a co dopiero uprawiać sprint.

Konstrukcje tworzą wysoce ustrukturyzowaną sieć powiązanych ze sobą wyrażen językowych w informację. Korzystają ze ścieżki kognitywnej utrwalenia i powtarzalności (Fife 1994: 19–24, Langacker 1987: 29, 42–64, 57, 162–264, Rosch 1978: 382).

3. C jest schematyczne.

Konstrukcja może być przedstawiona poprzez zapis symboliczny/schemat, np. $NP_{Nom} + nie \cap VP_{mod} + Inf + (NP_2 \dots NP_n) + a\ co\ dopiero \cap Inf (NP_2 \dots NP_n)$.

rzeczownik + *nie* $\cap$ konstrukcja modalna + *a co dopiero* $\cap$ infinitivus + rzeczowniki (por. Bierwiaczonek 2016).

Nieprzewidywalność semantyczna oznacza, że znaczenia całości nie da się wywieść z komponentów zdania i ich sensu, natomiast nieprzewidywalność formalna oznacza, że struktury całości nie można wyprowadzić z komponentów formalnych zdania. Konstrukcja jest generalizacją / ogólnieniem / strukturą umysłową – na podstawie powtarzalności zdań / zdarzeń językowych traktowanych jako konstrukty tworzy się wzorzec / schemat o charakterze konstrukcji.

W zdaniu: *W pokoju jest pełno kota Marysi;*

w stosunku do zdania: *W pokoju jest kot Marysi;*

mamy do czynienia z metonimią o charakterze *pars pro toto* (sierści i/lub zapachu zwierzęcia zamiast niego samego) oraz hiperbolą. Oba efekty uzyskane są dzięki konstrukcji przysłówka z dopełniaczem rzeczownika, zwykle konkretnego tj. *pełno kota*.

Ukazanie konstrukcji jako schematu o charakterze uogólnienia otwiera możliwość opisu jej produktywności z nastawieniem na tworzenie nowych jednostek będących konkretyzacją danego schematu (**konstrukt-i-con**). Należy też myśleć o idiomach jako schematach z gniazdami, które mogą każdorazowo być wypełnione przez pewne, właściwe dlań elementy, ale nie inne (por. też Nowakowska-Kempna 2015, 2018). Gramatyka konstrukcji jest teorią wiedzy językowej (Goldberg 2006: 219). Całość naszej wiedzy o języku mieści się w sieci konstrukcji: **konstrukcja-i-con**. Gramatyka konstrukcji prezentuje konstrukcje jako jednostki wiedzy językowej, które łączą w języku formę ze znaczeniem.

Konstrukt-i-con, zawiera dużą liczbę jednostek symbolicznych, które mogą być użyte w danej konstrukcji. Wszystko, co nadawcy komunikatu wiedzą o leksemach, o wzorcach składniowych, prefiksach i sufiksach, o idiomach i o zawiłościach tego, co kto powiedział i co to znaczy, może być przekształcone w wiedzę o konstrukcjach. Cała wiedza językowa jest pomyślana tak, aby mogła być prezentowana bezpośrednio na poziomie konstrukcji. W gramatyce konstrukcji znajomość słownictwa nie jest ściśle oddzielona od zasad gramatyki, wręcz przeciwnie, słownictwo i gramatyka łączą się ze sobą i tworzą wspólny model syntaktyczny. Konstrukcje uwikłane są w kontekst wypowiedzi i z kontekstu abstrahowane (Goldberg 1995, 2006).

Podstawową jednostką analizy językowej staje się **zdarzenie mowne** (ang. speech event), będące konkretnym przypadkiem użycia językowego, przynoszącym dynamiczny obraz konceptualizacji (Langacker 2001: 22). Jednostki językowe ujawniają się w użyciu, w mowie, w kontekście, pozwalającym odkryć zarówno „skonwencjonalizowane sensory”, jak i „procesy tworzenia nowych pojęć” oraz odnieść je do konceptualizacji i polisemii (Langacker 2009: 18–32, 62–63, 295–297, 1995: 18). Ważnym komponentem analizy semantyczno-składniowej staje się konwencjonalne **obrazowanie**, zwane również konstruowaniem sceny, ponieważ [...] „faktem jest, że potrafimy ujmować daną sytuację na wiele różnych sposobów, nawet wtedy, gdy w grę wchodzi dokładnie taka sama treść konceptualna” (Langacker 1995: 19), różne ujęcia sceny przybierają wszakże różne wartości semantyczne.

W kognitywizmie, w propozycji Langackera i Goldberg każda zmiana w strukturze zdania pociąga za sobą obowiązkowo, częściową chociażby, zmianę znaczenia. Podobną tezę zaproponował już Bolinger, podkreślając: „różnica w formie syntaktycznej zawsze oznacza różnicę w znaczeniu” (Bolinger 1968: 127; Langacker 1987, 1989, 2001, 2006, 2009; Goldberg 1995, 2006, 2019).

Langacker rozpoczyna swoje studia nad składnią od analizy zdarzenia mownego, konkretnej wypowiedzi (jedno- lub kilkuzdaniowej) i odczytuje zawarte w niej sensory w odniesieniu do struktur syntaktycznych (Langacker 2009: 19–20, 31–32, 52). Ten sam sposób analizy reprezentuje Goldberg, przy czym wnikliwie śledzi ona procesy konceptualizacyjne dotyczące czasownika i zdania (Goldberg 1995: 1–2, 1–23). Analiza proponowana przez autorkę jest wielostronna i dotyczy osi składnia–gramatyka–semantyka tj. składni i semantyki czasownika oraz składni i semantyki zdania. To rozróżnienie ma dla autorki kapitalne znaczenie, gdyż znaczenie czasownika łączy ona z semantyką ram Fillmore, a tym samym ze strukturami predykatowo-argumentowymi, które zwykle odnoszą do podstawowych doświadczeń człowieka, natomiast znaczenie zdania odnosi do wielu innych, ważnych i współtowarzyszących elementów modyfikujących znacząco znaczenia predykatu i wymaganych przezeń argumentów (Fillmore 1977ab). Pokrywanie się znaczenia zdania i czasownika było podstawowym założeniem gramatyki transformacyjno-generatywnej oraz semantyki generatywnej (np. Karolaka 2002, Jackendoffa, Lakoffa). Założenia Langackera i Goldberg brzmią

inaczej (Goldberg 1995: 1–23, Langacker 2009: 474–482, 485–487, 530–533). Odnosi się do tego podstawowa teza autorki: „A central thesis of this work is that basis sentences of English are instances of *constructions–form–meaning* correspondences that exist independently of particular verbs that is, it is argued that constructions themselves carry meaning, independently of the words in the sentence”. Zdania nie są epifenomenalne i nie powstają wyłącznie z interakcji ogólnych zasad budowy zdań. Zdania i inne konstrukcje opisuje Goldberg jako formy o specyficznych cechach syntaktyczno-gramatyczno-składniowych, prowadzących w następstwie analizy do podania schematu, będącego uogólnieniem takiej analizy (Goldberg 1995: 24–48). Znaczenie konstrukcji, oparte na korespondencji *forma-sens* jest nieco inne od znaczenia czasownika wraz z jego argumentami. Teza ta przewija się na wszystkich znaczących pracach Goldberg, a towarzyszące temu liczne przykłady, por. (Goldberg 1995, 2006). Zdania:

Jan załadował siano na ciężarówkę (i jeszcze było wolne miejsce) oraz *Jan załadował sianem ciężarówkę* (‘zapełnił sianem’ ciężarówkę i miejsca wolnego już nie było), potwierdzają tę tezę.

Jan kichnął w chusteczkę oraz *Jan skichnął chusteczkę ze stołu* (‘kichając zrzucił’).

Konkretne konstrukcje da się przedstawić ostatecznie za pomocą schematów konstrukcyjnych. Jednakże analiza konstrukcji wyłonionych ze zdarzenia mownego pokazuje, że jest ich o wiele więcej niż przypuszczano. Bogata jest także liczba schematów. Są one teoretycznie ważne. Zdaniem Goldberg konstrukcje „zachowują swoje centralne miejsce w opisie składniowym języka, zwłaszcza w zakresie określenia ról semantycznych, normy i specyficznych ograniczeń wynikających z budowy składniowej, z drugiej zaś strony tzw. konstrukcje nietypowe, idiomatyczne wymagają odrębnych studiów na linii *forma-znaczenie* i szczegółowego opisu, w tym – podania odpowiedniego schematu” (Goldberg 1995: 1; por. Nowakowska-Kempna 2018).

Chomsky natomiast zaproponował gramatykę bezkontekstową, w której jeden symbol zastąpiony jest przez drugi bez względu na kontekst (Chomsky 1965, 1991). Przyjął istnienie niezależnych zasad składniowych, uznał je za idiosynkratyczne i ostatecznie zaproponował znacznik frazowy i transformacyjny a później dołączył znacznik semantyczny.

Wychodząc od bogatej reprezentacji konstruktów (e-konstrukt) wyłonionej ze zdarzeń mownych / wypowiedzi, autorka wyodrębnia konstrukcje i tworzy na ich podstawie schematy. Konstrukcja składniowo-gramatyczna charakteryzuje się bowiem wysokim stopniem schematyczności i może „stanowić wzorzec otwartego zbioru wyrażen” (Taylor 2007: 644). Konstrukcje, po wnikliwych studiach, odsłaniają również znaczący stopień idiomatyczności, co prowadzi do konieczności wyuczanie się pokąźnego zbioru konstrukcji, w tym – konstrukcji frazeologicznych, a Taylor konkluduje „znajomość składni danego języka sprowadza się do znajomości pokąźnego zbioru konstrukcji – frazeologizmów” (Taylor 2007: 463).

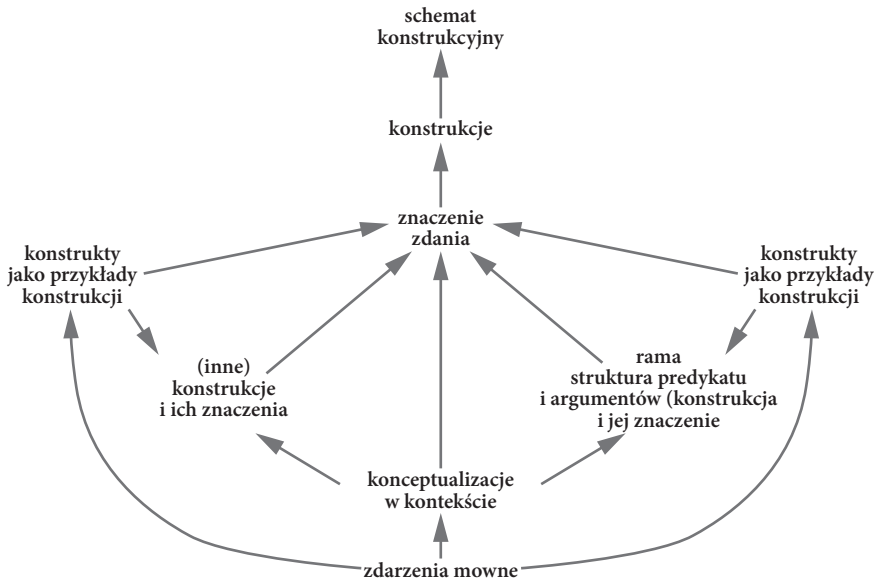
Studia Goldberg, oparte na analizie mowy i rozpoznaniu zdań bazowych jako przypadków konstrukcji-formy-znaczenia, ujawniają, że zdania te niezależność zachowują w pewnym stopniu niezależnie od sensu i składników konkretnych czasowników (por. przykłady poprzednie), (Goldberg 1995: 1–24, 2006, 2019). Przemawia to za uznaniem faktu, że same konstrukcje mają znaczenie, niezależnie od słów w zdaniu.

Goldberg dostrzega problem współistnienia znaczenia czasownika, wspartego argumentami oraz znaczenia całej konstrukcji, ponieważ oba znaczenia nie są identyczne, a konstrukcja do pewnego stopnia narzuca czy też modyfikuje znaczenie czasownika i wydobywa różne jego aspekty na plan pierwszy (por. podane przykłady, Goldberg 1995: 24). Aby wyjaśnić to zjawisko, autorka powołuje się na doktrynę głębokości, która nie wynika z jednej zasady, lecz z integracji informacji różnego rodzaju. Uznaje wreszcie mechanizm *stereopsis* tj. łączenia dwóch różnych obrazów z dwóch siatkówek w jeden obraz i ukazuje analogiczne zjawisko w składni. Ważne jest również profilowanie informacji i inne mechanizmy, zwłaszcza przetwarzanie zstępujące. Wszelkie napięcia na linii znaczenie czasownika – znaczenie konstrukcji opiera w punkcie wyjścia autorka na semantyce ram Fillmore'a i przyjmuje, że znaczenia są zrelatywizowane do ram/ocen, które je opisują (Fillmore 1977ab). To odniesienie do określonej ramy, oznacza za Fillmore'm, idealizację „spójnej indywidualnej percepcji, pamięci, doświadczenia, działania lub obiektu” (Fillmore 1977b: 84, tłum. I. N-K). Warunki definicji wyznacza norma, na podstawie której pojęcia są definiowane, a dokładniej – w której są definiowane, por. różnice między *dachem*, *sufitem* a *sklepieniem*. Dobre oparcie dla badań tego typu daje teoria *profilowania* Langackera, ponieważ różnice w profilowaniu odpowiadają różnicom w wyeksponowaniu podstruktury w ramie semantycznej / ramie bazy, odzwierciedlającej zmiany w naszym użyciu danego wyrażenia, związanej z hierarchią ważności i informacji (Goldberg 1995: 26, Langacker 1987, 1991, 2009). Badaczka podziela pogląd, iż dekompozycja leksykalna czasownika odsłania, co prawda, „składniowo istotne aspekty znaczenia czasownika dla określenia jego ekspresji syntaktycznej tj. argumenty za pośrednictwem reguł ich łączenia”, ale jest niewystarczająca do opisu znaczenia konstrukcyjnego (Goldberg 1995: 28). Podaje tu kanoniczne przykłady *Sam skichnął chusteczkę* (por. przykłady podane wyżej) wobec *Sam kichnął w chusteczkę*. Goldberg uważa, że w tej sytuacji najlepiej jest przedstawić „semantykę, jako kategorię powiązanych ze sobą znaczeń”, przy założeniu, iż istnieje centralny sens zdania (np. *Sam kichnął w chusteczkę*), centralny, czyli standardowy/prototypowy, a inne ujęcia mogą być traktowane jako rozszerzenia sensu (Goldberg 1995: 33, Rosch 1977, 1978, 1981). Znalezienie sensu centralnego, czyli prototypowego odnosi równocześnie do bazy semantycznej w ujęciu Langackera (2009). Przez bazę Langacker „strukturę kognitywną, w której profilowany jest desygnat struktury semantycznej; jest to tło dla desygnatu figury (Langacker 2009: 163). Na bazę składa się zazwyczaj jedna lub więcej domen, które wspólnie tworzą macierz semantyczną”. Bazę semantyczną łączy autor z domeną, przy czym przyjmuje kognitywną definicję domeny „jako

wszelkiego rodzaju koncepcję lub doświadczenie mentalne”, natomiast lingwistyczną definicję bazy, wskazując, iż definicja domeny jest dlatego tak pojemna i ogólna „by zapewnić jednoznaczny sposób odnoszenia się do wszystkich treści, jakie mogą stanowić pojęciową bazę znaczenia językowego” (Langacker 2009: 79). Baza jest podstawą znaczenia danego wyrażenia, ponieważ wyrażenie wybiera pewien zestaw treści pojęciowych, co jest wynikiem procesu profilowania oraz innych procesów kognitywnych. Istnienie i funkcjonowanie szeroko rozumianej bazy dobrze tłumaczy wybór różnych jej elementów do profilowania i ujawnia się w wyrażeniu/wyrażeniach językowych i budowie zdania; dobrze tłumaczy znaczenie zdania uzyskane poprzez wprowadzenie różnych modyfikatorów do tła informacji. Baza pojęciowa identyfikowana jest bowiem z „zakresem maksymalnym we wszystkich domenach jego matrycy” (tj. domenach mentalnych, Langacker 2009: 100). To szerokie rozumienie bazy jako maksymalnego zakresu domen współgra w dalszej kolejności z konceptualizacją i jej wymiarami: procesami tworzenia nowych pojęć, osadzeniem kontekstowym wyrażen oraz odniesieniem do określonych domen bazy i polisemii (Langacker 1995: 18, por. Bierwiaczonek 2016). Goldberg, odnosząc się do kontekstu, na tle którego funkcjonuje wyrażenie językowe i z którego jest ekscerpowane, jednoznacznie staje na gruncie definiowania znaczenia wyrażen jako sposobu ich używania przez ludzi i tych koncepcji R. Langackera, które wiążą znaczenie wyrażen z wiedzą kontekstową i użyciem w kontekście (Wittgenstein 1972, Langacker 1995, 2009). Podzielając przekonanie, iż znaczenie bazuje na konceptualizacji, przywołuje autorka również procesy tworzenia nowych pojęć oraz uwikłanie wyrażen w polisemię, co pozwala dostrzec i analizować kontekst ich użycia (Goldberg 1995: 1–48, 2006). Kontekst ujawnia powiązanie znaczenia słów. Dla badaczki, ze względu na analizę zdania, a więc struktury syntaktycznej, ukazującej pozycję konstrukcji w zdaniu, procesy wyłuskiwania konstrukcji z kontekstów zdań, ważna jest więc struktura predykatu i jego argumentów, czyli rama w ujęciu Fillmore’a i łączenie domeny przede wszystkim z ramą, a dalej z tymi zakresami bazy, które umożliwiają odkrycie wszelkich modyfikacji ramy przejawiających się w kolejnych konstrukcjach, odkrytych dzięki opisowi struktury predykatowo-argumentowej (Fillmore 1968). Nie wyklucza to – w procesie studiów nad konstrukcjami i ich naturą – wzięcia pod uwagę domen bardziej skomplikowanych – „pojęciowych złożen”, bądź „całego złożonego systemu wiedzy, czasem doświadczenia zmysłowego” (Langacker 1995: 18). Na koniec rozważań nad znaczeniem słów należy przytoczyć definicję konceptualizacji, zaproponowanej przez Langackera: „przez konceptualizację rozumie się wszelkie zdarzenia (przejawy) doświadczenia mentalnego, a w ich liczbie (i) koncepcje nowe i utrwalone, (ii) nie tylko pojęcia intelektualne, ale także doznania zmysłowe, motoryczne i emocjonalne, (iii) ocenę kontekstu fizycznego, językowego, społecznego i kulturowego oraz (iv) koncepcje, które rodzą się na bieżąco”, w czasie przetwarzania, a nie współwystępują z innymi (Langacker 2009: 52–53). Tak więc nawet jeśli same „pojęcia” uznamy za byty statyczne, to konceptualizacje już nie

a znaczenie jest „identyfikowalne nie z pojęciami, ale z konceptualizacjami”, których dynamiczny charakter podkreślają Langacker i Goldberg (Langacker 2009: 52, Goldberg 1995: 40–45, 2006: 8–48).

Tab. 1. Koncepcja znaczenia i składni w analizie konstrukcji

Odniesienie do bazy pozwala więc zrozumieć różne warianty konstrukcji zdaniowych, ich polisemię oraz rozszerzenia metaforyczne. Przy analizie konstrukcji zdaniowych ważne jest odniesienie do czasownika, określającego zwykle semantykę związaną ze strukturą argumentów, ona zaś określa scenę rejestrującą podstawowe ludzkie doświadczenie. Pewne wskaźniki gramatyczne, występują najwcześniej w prototypowych scenach i są najwcześniej przyswajane w procesach akwizycji języka (Goldberg 1995: 40, Rosch 1977, 1978). Sceny w bazowej dziecięcej gramatyce, które przyjmują postać zdania wyposażonego we wskaźniki gramatyczne, odznaczają się prototypowością, ponieważ są regularne i w dużej mierze występują w ramach częstych i znaczących działaniach oraz percepcji a w ten sposób stają się punktami organizacyjnymi dla późniejszego opracowania (Slobin 1985: 1175, Goldberg 1995: 42). Są to „sceny aktywności manipulacyjnej”. Znajomość ich koresponduje z procesami konceptualizacji zdarzenia, a kodowane przez konstrukcje, są w pewnym sensie podstawowe dla ludzkiego doświadczenia. Konstrukcje podstawowe są następnie rozszerzone na różne sposoby poprzez metafory, metonimie, analogie itp.

Wiąże się to z zastosowaniem znanego schematu/wzoru do nowych kontekstów. Ze względu na sposoby kształtowania się języka u dziecka w propozycji Goldberg nie ma ścisłego rozdzielenia między leksykonem a konstrukcjami. Autorka sugeruje, że konstrukcje, w tym konstrukcje przyimkowe (o których mowa w niniejszej pracy) mogą

być postrzegane jako jednostki niezależne przechowywane w leksykonie obok zasobu leksemów (Goldberg 1995: 235, 220, Dąbrowska 2001, Tomasello 2000, Tomasello/Brooks 1998). Podobnie rzecz się ma z idiomami. Należą one do podstawowego typu struktury danych.

Ogólna formuła *być / jest* $\cap$ *PP* (Preposition Phrase) w zapisie xCopPP w trakcie badań podlega uszczegółowieniu. Obszerną monografię poświęconą frazom przyimkowym napisała Renata Przybylska (2002), uwzględniając formy z następującymi przyimkami: **w na przed za nad pod przy po u przez**. W interpretacji Bierwiazconka są to konkretyzacje frazowe formuły ogólnej: xCopPP w **na przy** (Bierwiazconka 2016). Trzeba podkreślić, iż każda z nich może stać się częścią konstrukcji z **być** we wszystkich znaczeniach tych przyimków, przy założeniu, iż owo *być / jest* wnosi znaczenie 'istnieć, funkcjonować', a ze względu na wyznaczniki semantyki czasownika (osobę, aspekt, czas, stronę, tryb) oraz rzeczownika (rodzaj, liczbę), pozwala sytuować frazę przyimkową w zdaniu jako zdarzenie, stan lub proces. Prezentując wyniki badań, Przybylska stwierdziła, że przyimek w charakteryzuje się najwyższą frekwencją wśród przyimków w różnych gatunkach i tekstach (Przybylska 2002: 205). Pojawia się w formie $z\ w\ \cap\ NP_{ACC}$ oraz $w\ \cap\ NP_{LOC}$. Poszerzając nasze rozważania do analizy konstrukcji: *być / jest* + $w\ \cap\ NP_{LOC}$, trzeba stwierdzić (zgodnie z badaniami Przybylskiej 2002: 205–241), iż konstrukcja łączy się z domeną przestrzeni fizycznej (ze względu na frazę przyimka) oraz domeną procesualną (ze względu na czasownik), z zaznaczeniem, iż przedmiot znajduje się w regionie wewnętrznym obszaru, który jest przyimkiem dla tego rzeczownika, a odniesienie do regionu wewnętrznego przypomina, iż jest on częścią prekonceptualnego schematu wyobrażeniowego POJEMNIKA (Lakoff 1986: 119–155, Krzeszowski 1994: 29–51). Przybylska wyróżnia pojemniki trójwymiarowe (z różną konfiguracją ścian), dwu- i jednowymiarowe, mobilne (*pokrowiec, celofan*), pojemniki będące substancjami (*woda, powietrze* itp.), zbiorami przedmiotów (*drzewa, krzaki*), częściami pojemnika (*zamek w szafie*), bytami przestrzennymi (inherentnie lub kontekstowo relacyjnymi np. *mleko w proszku, rzodkiewka w pęczkach*), obiektami działającymi siłą (*zapałka w palcach*), (Przybylska 2002: 205–224). Przyimek w pojawia się także w konstrukcjach toponimicznych (Przybylska 2002: 224–231).

Oprócz tego przyimek w w konstrukcji *być / jest* + $w\ \cap\ Nom$ służy do konceptualizacji relacji czasowych, w których za pomocą relacji z domeny przestrzeni charakteryzuje się domenę czasu. Podobnie ma się rzecz z bogatą metaforyką, w której wykorzystuje się domenę przestrzeni m. in. z konstrukcją $w\ \cap\ Nom$ do konceptualizowania uczuć i myśli, stanów, sytuacji i zdarzeń, procesów, grup społecznych, części ciała oraz wielu innych. Konstrukcje o znaczeniu metaforycznym odwołują do twierdzeń Johnsona, zakładających fizyczną bazę znaczenia, wyobraźni i rozumu oraz powstawania znaczenia dzięki strukturze schematycznej (Johnson 1987: 12–15). Odnosimy je do zwykłego mówienia o tych zjawiskach. Pojemnik wiąże się z doświadczeniem **bycia W czymś** lub umieszczenia **czegoś W czymś** (Johnson 1987: 15–20). Doświadczalna baza fizycznego obejmowania/za-

wierania wiąże się tutaj z przestrzenną ograniczonością, Autor podkreśla, iż najbardziej istotnym znaczeniem doświadczalnym ograniczoności wydaje się być trójwymiarowe zawieranie (ang. containment) np. łono, kołyska, pokój. Po eliminacji jednego z wymiarów otrzymany dwu- lub jednowymiarowe ograniczenia. W naszym przypadku schemat POJEMNIKA jest – jak inne schematy – środkiem, dzięki któremu ustanowiony zostaje porządek relacji przestrzennych lub konceptualizowanych jako przestrzenne. Należy do nich czas, postrzegany w poznaniu jako byt jednowymiarowy, jednokierunkowy i nieodwracalny tzw. *oś czasu* np. *w zimie, w lecie, w tym roku, we wtorek, w przyszłym miesiącu*. Formuły te tworzą konstrukcje w interpretacji Goldberg, ponieważ w procesie kodowania i dekodowania konstrukcji okazują się utrwalone i nie wygenerowane (Goldberg 1995: 4). Mają więc cechy idiomów w opinii Filmore’a, co podkreśla również Goldberg (1995) i Hilpert (Hilpert 2014, 4–15, por. Fillmore 1988, Goldberg 1995). Lakoff i Johnson zaznaczają, iż metafory takie, jak charakteryzowanie czasu w kategoriach przestrzeni są systematyczne i systemowe w poznaniu i języku a tym samym należą do systemu języka (Lakoff/Johnson 2012: 29). W systematyczny sposób bowiem mówimy o przestrzennych aspektach wymiaru czasu. Badacze podkreślają, iż część systemu pojęciowego związanego z przestrzenią w pewnej mierze charakteryzuje pojęcie czasu „język zaś odpowiednio się dostosowuje” (Lakoff/Johnson 2012: 29).

Doświadczenia cielesne człowieka związane z jego myślami, przecuciami, doznaniem (także fizjologicznymi) i uczuciami znajdują wyraz językowy, który można sprowadzić do formuły *coś (owe myśli itp.) jest w człowieku / w nim*, a następnie na drodze metonimicznej w części jego ciała (*pars pro toto*), takiej jak *głowa / psychika / dusza / mózg* oraz *serce, oczy, żołądek* (Przybylska: 2002: 234–236) por.

W żołądku (Janka) są wrzody.

W oczach jest ból / strach.

W głowie są myśli samobójcze.

W jelitach są uchyłki.

Formuła *z jest* konkuruje tutaj z formułą *z ma* np. *Janek ma w oczach strach / w głowie pustkę / w żołądku uchyłki*.

Doświadczenia cielesne, zwłaszcza fizjologiczne mogą dotyczyć części z części ciała osoby sensora (rola semantyczna) typu: *pars pro toto*:

Otwór wylotowy kuli jest w czole / w ręce.

Wrzód jest w skórze.

Jaskra jest w oku.

Tasiemiec jest w żołądku.

Skurcze są w osierdziu.

Zakrzep jest w żyłę.

Ciało człowieka, jego części i części z tych części traktowane są jako pojemnik, a całość syntetycznego schematu *być / jest + w* $\cap$ NP_{Loc} osadzona jest w przedpojęciowym schemacie wyobraźniowym POJEMNIKA. Johnson rozumie (zgodnie z Kantem) schematy jako niepropozycjonalne struktury wyobraźni a nie jako ogólne struktury wiedzy (Johnson 1987: 25). Podkreśla, iż z sieci konceptualnej przechodzą one do scenariusza działań, struktur narracyjnych i uwag teoretycznych. Autor pisze: „Moje użycie terminu *schemat* kładzie nacisk na fizyczne wzory znaczeniowo zorganizowanego doświadczenia, takie jak struktura ruchu ciała i interakcje” (Johnson 1987: 25). W naszym doświadczeniu fizycznym mamy *obejmowanie / zawieranie się* (containment), a „nasze zetknięcie/konfrontacja z zawieraniem (containment) i ograniczonością (boundedness) jest jedną z istotnych cech naszego cielesnego doświadczenia”. Ludzkie ciało traktowane jest jako trójwymiarowy pojemnik, do którego coś wkładamy (jedzenie, powietrze) i coś wychodzi (odpady, powietrze, krew). Trzeba podkreślić, iż schemat POJEMNIKA korzysta językowo m.in. ze schematu xCopPP, w tym – uszczegółowienia x być/jest w $\cap$ NP_{Loc} (w języku polskim).

Liczne konstrukcje pozwalają na wyabstrahowanie takiego schematu konstrukcyjnego $\rightarrow$ gramatyczno-składniowego i odniesienia do przedpojęciowego schematu POJEMNIKA i interpretację takich konstrukcji jako opartych na znaczeniu metaforycznym:

LUDZKIE CIAŁO (CZĘŚCI CIAŁA) to POJEMNIK na myśli, uczucia, przecucia i doświadczenia fizjologiczne.

W podobnej konwencji pisząc, Przybylska wyszczególniła cały szereg elementów, które mogą w metaforyce być konceptualizowane jako POJEMNIKI oraz takie, które – jako OBIEKTY – mogą się *wewnątrz* takiego POJEMNIKA znaleźć (Przybylska 2002: 233–236):

GRUPY SPOŁECZNE to POJEMNIKI

Piotrek jest w partii.

Ania jest w Kole Gospodyń Wiejskich.

STANY PSYCHICZNE, UCZUCIA, ODCZUCIA, ZMYŚLOWE to POJEMNIKI – SUBSTANCJE DLA OSÓB, KTÓRE JE DOŚWIADCZAJĄ:

Maria jest teraz w rozpaczy.

Nauczyciel był w dobrym humorze.

UMYSŁ I JEGO WYTWORY są POJEMNIKAMI DLA MENTALNYCH CZYNNOŚCI CZŁOWIEKA

Te straszne wydarzenia były w jego pamięci nadal obecne.

Jest w wyobraźni przestrzeń dla marzeń.

Szkicowanie obrazu było w jego wyobraźni zwykle obecne.

WYRAŻENIA JĘZYKOWE to POJEMNIKI DLA ZNACZEŃ I WYOBRAŻEŃ

W jego słowach ukryta była ironia.

W tej historii jest dużo niejasności.

NOŚNIKI TEKSTÓW, TEKSTY to POJEMNIKI DLA INFORMACJI

Ta straszna historia była w gazecie.

Wywiad z Wojtkiem był w radio.

Dane były w komputerze.

Spśród wielu możliwości powyższe przykłady zostały dobrane tak, aby zawierały czasownik posiłkowy *być* oraz konstrukcję przyimkową lokatywną, uwikłaną w metaforykę. (por. Arutjunova/Širjajev 1983, Bush 1960, Clany 2010).

Jednakże analiza bogatego korpusu materiałowego nie pozwala zakończyć studiów na tym etapie. Okazuje się bowiem, że wiele wyrażen przyimkowych, w tym wyrażenia przyimkowe z przyimkiem w występują w zdaniach bez tzw. czasownika posiłkowego *być*||*jest*, pełniąc w takim zdaniu istotną rolę. Są to także przykłady z przyimkiem w, jednakże wyrażenie, które po nim stoi, jest zrośnięte z przyimkiem w pewną całość funkcjonującą konwencjonalnie i przywoływaną bez wysiłku kognitywnego (Rosch 1978, 1981) jako wyuczona/przyswojona całość np. *w środku, w centrum, w centrum uwagi, w sercu, w ujęciu, w interpretacji, w ciszy, w skupieniu, w myślach, w roztargnieniu*. Przykłady można by mnożyć, jednakże ważne jest tutaj odnotowanie pewnej prawidłowości. Otóż wyrażenia te są skonwencjonalizowane, funkcjonują jako całości, w istocie pełnią rolę frazemów tj. należą do frazeologii nadawcy (Chlebda 1993: 327–328, 2003).

Można wobec nich użyć także określenia – frazeologizmy ze względu na stopień utrwalenia i zespolenia (Lewicki 1976, 1992, 2003). Są nie tylko skonwencjonalizowane, ale także wyuczone w procesie akwizycji języka przez dziecko lub cudzoziemca (Dąbrowska 2001, Tomasello 2000, Tomasello/Brooks 1998, Brooks/Tomasello 1999, Eismann 2018). Należą do konstrukcji skonwencjonalizowanych. Mogą występować w języku jako samodzielne konstrukcje przyimkowe, bądź być uwikłane w całe zdania, pełniąc w istocie zwykle funkcję przysłowia lub sentencji np. *jak się nie ma w głowie, to się ma w nogach* lub modyfikatora treści o postaci rozbudowanych związków frazeologicznych np. *x oczy utkwiał w suficie, w ferworze walki z żywiołem, x ma rozum a. olej w głowie, w węższym a. szerszym znaczeniu, w przytoczonych słowach, w ogóle i w szczególe*.

Możemy o nich powiedzieć, iż są to specyficzne oceny:

1. oceny przestrzenne zdarzeń: (*mieć się jak*) *w niebie, w siódmym niebie, w skowronkach, w poprzek, w lesie być z czymś, w mieście, w szafie;*
2. oceny czasowe: *w porę, w czas, w ciągu tygodnia, w Boże Narodzenie / Wigilię / Wielkanoc / imieniny / urodziny / święto np. Trzech Króli / itp. w porę, w czas, w przeszłości, w dzisiejszych czasach, w czasach;*

3. oceny fizyczne: *w oczy, x utkwiał oczy w suficie, w cięży, w brew, prosto w twarz, w sercu, w oczach, w żółtku, (mieć kogoś) w rękach, w malinach;*
4. oceny językowe i metajęzykowe: *w przytoczonych słowach, w rozmowie, w wypowiedzi, w języku, w języku naturalnym, w sumie, w rzeczy samej, w książce, w ogniu pytań, w walce wręcz, w ferworze walki z żywiołem, w swoim mniemaniu, w ujęciu / interpretacji / węższym a. szerszym znaczeniu itp. w myślach a. wyobraźni, w pojęciu;*
5. oceny społeczno-kulturowe: *x jest odstrzelony w kosmos, we dwóch / trzech / czterech coś zrobić, nie w porę, rychło wczas, w programie, w środku, w centrum, burza w szklance wody, w małżeństwie, w związku, w ciszy a. skupieniu.*

Przytoczone frazeologizmy nie wymagają specjalnej analizy, gdyż nadal mieszczą się one w metaforyce POJEMNIKA, narzuconej przez znaczenie przyimka *w*. Całościowa analiza semantyczna pozwala stwierdzić, iż wymieniony pojemnik mieści się natomiast w kategoriach odniesionych do człowieka, części ciała, jego doznań fizycznych i psychicznych, uczuć, komentarza językowego i intelektualnego oraz, iż jest to pojemnik **metaforyczny**. Jednakże silne uwikłanie przyimka *w*, a także innych przyimków w s frazeologizowane konstrukcje, których trzeba się wyuczyć, ucząc się języka, budzi zaskoczenie. Konstrukcje takie zwykle pomijane są w słownikach frazeologicznych, a przyimek *w* nie ma osobnego hasła, gdyż słowniki frazeologiczne tradycyjnie korzystają z wyrażen autosemantycznych jako podstawy hasła. Dopiero słowniki frazemów będą mogły zostać poszerzone o tego typu konstrukcje. Konstrukcje, zarówno te s frazeologizowane, utrwalone, jak i nowe, oryginalne i twórcze, każą bardziej szczegółowo badać język. Analiza konstrukcji zaproponowana przez Adelę Goldberg pozwala odkryć i lepiej zrozumieć mechanizmy języka, zwłaszcza na poziomie frazy (Goldberg 1995, 2006, 2019). Proponuje ona interesujący aspekt badań nad frazą i zdaniem, omawia modyfikacje zdania związane z konstrukcjami, dobrze odsłania semantykę tak niepozornych części mowy, jakimi są przyimki zwłaszcza zbudowane z jednej tylko głoski. Używana tradycyjnie formuła gramatyczna: *wyrażenie przyimkowe*, traktująca przyimek jako dodatek do rzeczownika, powinna ulec zmianie, albowiem to przyimek dyktuje rozumienie całej frazy będącej konstrukcją, jest pełnoprawnym elementem semantycznym tej frazy, ustalając składnię i gramatykę specyfikującego rzeczownika.

Bibliografia

- ARUTJUNOVA, Nina i Ergenij ŠIRJAJEV. *Russkoje predlozhenije. Bytijnij tip (struktura i značenije)*. Moskwa: Izd. Vysš aya Škola. 1983. Print.
- BUSH, Ulrich. *Die Seinssätze in der russischen Sprache*. Meisenheim am Glan: Antom Hain, 1960. Print.
- BIERWIACZONEK, Bogusław. *Metonymy in Language, Thought and Brain*. Sheffield: Equinox, 2013. Print.

- BIERWIACZONEK, Bogusław. *An Introductory English Grammar in Constructions*. Częstochowa: Wyd. AJD, 2016. Print.
- BOLINGER, Dwight. *Aspects of language*. New York: Harcourt, Brace and World, 1968. Print.
- CLANCY, Steven. *The chain of Begin and Having in Slavic*. Amsterdam: Benjamins, 2010. Print.
- CHLEBDA, Wojciech. *Elementy frazematyki. Wprowadzenie do frazeologii nadawcy*. Opole: Wyd. II rozszerzone, Wyd. WSP, 1991. Print.
- CHLEBDA, Wojciech. „Frazematyka”. *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Współczesny język polski*. Red. Jerzy Bartmiński. Wrocław: Wyd. Wiedza o kulturze, 1993, 327–334. Print.
- CHLEBDA, Wojciech. *Elementy frazematyki. Wprowadzenie do frazeologii nadawcy*. Opole. Łask: Oficyna Wyd. Leksem, 2003. Print.
- CHOMSKY, Noam. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1965. Print.
- CHOMSKY, Noam. *Some notes on economy of derivation and representation. Principles and Parameters in Comparative Grammar*. Red. Robert Freidin. Cambridge, Mas.: MIT, 1991, 417–454. Print.
- DĄBROWSKA, Eva. “From formula to schema”. *The acquisition of English questions. Cognitive Linguistics 11*, (2001): 83–102. Print.
- EISMANN, Wolfgang. “Construction Grammar, Phraseology and Language Learning”. *Slavofraz 2018: FRAZELOGIJA, UČENJE I POUČAVANJE* (2018): 63–72. Print.
- FILE, James. *Wykłady z gramatyki kognitywnej; wykład 1 – 3.// Podstawy gramatyki kognitywnej*. Red. Henryk Kardela. Warszawa: PWN. 1994, 9–94, Print.
- FILLMORE, Charles. “The Case for Case”. *Universal in Linguistic Theory*. Red. Emmon Bach, Robert T. Harms. Nowy Jork: Rinehard And Winston, 1968, 21–294, Print.
- FILLMORE, Charles. “Some Problems for Case Grammar”. *Report on the Twenty-Second Annual Round Table Meeting on Languages and Linguistics*. Red. Richard O’Brian. Waszyngton: Georgetown University, 1971. Print.
- FILLMORE, Charles. “The Case for Case Reopened”. *Syntax and Semantics 8: Grammatical Relations*. Red. Peter Cole. New York: Academic Press, 1977a, 59–81. Print.
- FILLMORE, Charles. “Topics in Lexical Semantics.” *Current Issues in Linguistic Theory*. Red. Peter Cole. Bloomington: Indiana University Press, 1977b, 76–138. Print.
- FILLMORE, Charles. “Frames and the Semantics of Understanding”. *Quaderni di Semantica VI, nr 2. Quaderni di Semantica* (1985): 222–254. Print.
- FILLMORE, Charles. “The Mechanisms of Construction Grammar”. *Proceedings of the Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society 14*. BLS 14 (1988): 35–55. Print.
- GOLDBERG, Adele. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: Chicago Univ. Press, 1995. Print.
- GOLDBERG, Adele. *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford Univ. Press, 2006. Print.
- GOLDBERG, Adele. *Explain Me This: Creativity, Competition, and the Partial Productivity of Constructions*. Princeton: Princeton Univ. Press, 2019. Print.
- HILPERT, Martin. *Construction Grammar and its application to English*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2014. Print.
- JOHNSON, Mark. *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*. Chicago: University of Chicago Press, 1987. Print.
- KAROLAK, Stanisław. „Składnia wyrażen predykatywnych”. *Gramatyka*. Red. Zuzanna Topolińska. Warszawa: PWN, 2002, 11–220. Print.

- KRZESZKOWSKI, Tomasz. „Parametr aksjologiczny w przedpojęciowych schematach wyobrażeńiowych”. *Etnolingwistyka* 6. Red. Jerzy Bartmiński. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1994, 29–51, Print.
- LAKOFF, George. “Cognitive Semantics”. *Quaderni di Studi Semiotici: Meaning and Mental Representations*. Red. Umberto Eco Versus 44/45, 1986, 119–155. Print.
- LAKOFF, George. *Women, Fire and Dangerous Things*. Chicago: Chicago Univ. Press, 1987. Print.
- LAKOFF, George und Mark JOHNSON. *Metafory w naszym życiu*. Warszawa: Wyd. PIW, 2012. Print.
- LAMB, Sydney. “Learning syntax – a neurocognitive approach”. *Theory and Language Aquisition*. Vol. 1. Red. Martin Pütz, Susanne Niemeier und René Dirven. Berlin: Mouton de Gruyter, 2001, 167–191. Print.
- LANGACKER, Ronald. *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. 1. *Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford U. Press, 1987. Print.
- LANGACKER, Ronald. *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. 2. *Descriptive Application*. Stanford: Stanford U. Press, 1991. Print.
- LANGACKER, Ronald. *Wykłady z gramatyki kognitywnej*. Red. Henryk Kardela. Lublin: UMCS, 1995. Print.
- LANGACKER, Ronald. „Kotwiczenie, kodowanie, dyskurs”. *Językoznawstwo kognitywne. Zjawiska pragmatyczne*. Red. Wojciech Kubiński i Danuta Stanulewicz. Gdańsk: UG, 2001, 22–70. Print.
- LANGACKER, Ronald. „Gramatyka konstrukcyjna, konstrukcje gramatyczne i gramatyzacja z punktu widzenia gramatyki kognitywnej”. *Językoznawstwo kognitywne III. Kognitywizm w świetle innych teorii*. Red. Olga Sokołowska i Danuta Stanulewicz. Gdańsk: UG, 2006, 15–57. Print.
- LANGACKER, Ronald. *Podstawy gramatyki kognitywnej*. Kraków: Impuls, 2009. Print.
- LEWICKI, Andrzej Marcin. *Wprowadzenie do frazeologii syntaktycznej. Teoria zwrotu frazeologicznego*. Katowice, 1976. Print.
- LEWICKI, Andrzej Marcin. „Zakres frazeologii”. *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców z. 4, Acta Universitatis Lodzianensis*, (1992): 25–34. Print.
- LEWICKI, Andrzej Marcin. *Studia z teorii frazeologii*. Łask: Oficyna Wyd. Leksem, 2003. Print.
- NOWAKOWSKA-KEMPNA, Iwona. „Od składni strukturalnej do gramatyki konstrukcji (paradygmaty, koncepcje, założenia)”. *Slavistika – patishta i perspektivi. V chest na 70 – godishnija jubilej na prof. dfn. Ivanka Gugulanova*. Plovdiv: Izd. U. Paisij Hilendarski, 2015, 94–108. Print.
- NOWAKOWSKA-KEMPNA, Iwona. „Gramatyka konstrukcji – nowy typ analizy relacji składniowych”. *Pajsievi četenija* t. 45. Plovdiv: 2018 (w druku).
- PRZYBYLSKA, Renata. *Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej*. Kraków: Universitas, 2002. Print.
- ROSCH, Eleanor. “Human Categorization”. *Studies in Cross-Cultural Psychology*. Vol. 1. Red. Neil Warren. Londyn: Academic Press, 1977, 1–49, Print.
- ROSCH, Eleanor. “Prototype Classification and Logical Classification: The Two systems”. *New Trends in Cognitive Representation: Challenges to Piaget’s Theory*. Red. E. Scholnick. Hillsdale: s. 73–86, 1981. Print.
- ROSCH, Eleanor. “Principles of Categorization”. *Cognition and Categorization*. Red. Rosch Eleanor i Lloyd Barbara B. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1987, 27–48. Print.
- SLOBIN, Dan Isaac. *The crosslinguistic study of language acquisition*. Vol. 1. Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates, 1985. Print.

- TABAKOWSKA, Elżbieta. *Gramatyka i obrazowanie: wprowadzenie do językoznawstwa kognitywnego*. Kraków: PAN, 1995. Print.
- TAYLOR, John. *Gramatyka kognitywna*. Red. Elżbieta Tabakowska. Kraków: Universitas, 2007. Print.
- TOMASELLO, Michael i Patricia J. BROOKS. "Young children's earliest transitive and intransitive constructions". *Cognitive Linguistics* 9 (1998): 379–395. Print.
- TOMASELLO, Joseph i Michael BROOKS. "Young children learn to produce passives with nonce verbs." *Development Psychology* 35 (1999): 29–44. Print.
- TOMASELLO, Michael i Patricia J. BROOKS. "First steps toward a usage-based theory of language acquisition". *Cognitive Linguistics* 11 (2000): 61–82. Print.
- WITTGENSTEIN, Ludwig. *Dociekania filozoficzne*. Warszawa, 1972. Print.

ZITIERNACHWEIS:

- NOWAKOWSKA-KEMPNA, Iwona. „Analiza semantyczno-składniowa konstrukcji w ujęciu Adele Goldberg.“, *Linguistische Treffen in Wrocław* 16, 2019 (II): 133–148. <https://doi.org/10.23817/lingtreff.16-10>.